

למעשה גם אבימלך לא מקבל תשובה מאברהם מיד, שכן תחילה הוא שאל: "מָה עָשִׂיתָ לָנוּ וְכֹה זָוָתָנוּ לְךָ כִּי הִבָּאתָ עָלֵינוּ וְעַל מִמְּלִכְתִּי זָוָתָהּ גְּדֹלָה מִעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה עֲשִׂיתָ עִמָּדִי" (שם ט) ואברהם אינו מתייחס לשאלה זו. מדוע? כיון שסגנון דיבורו של אבימלך אינו תואם את התנהגותו; אבימלך ממחר להטיף מוסר לאברהם אבינו בנקודה שהוא עצמו נגוע בה ועל כן אברהם אינו רואה צורך להתייחסות. הוא הדין ביחס לשאלת פרעה: אין מטרת השאלה לקבל תשובה, שכן מיד ותוך כדי דיבור פרעה אומר לו: "וְעַתָּה הִנֵּה אֲשֶׁתְּךָ קָזָז וְכָךְ" כל מטרתו היתה להצדיק את עצמו, אברהם הבין אם כן שפרעה אינו מעוניין לשמוע דבר, והרי לנו הבדל נוסף בין אבימלך שרצונו לשמוע מה פשר התנהגותו של אברהם, ובין פרעה שלא מאפשר לאברהם להגיב על טענותיו.

הבדל נוסף בין פרעה לאבימלך הוא שפרעה לא ראה לנכון לפצות את אברהם על מה שקרה אלא להפך, הוא מגרש אותו מארצו, ואילו אבימלך לא רק שמפצה את אברהם אלא גם מתנצל לפני שרה ומציע להם לשבת בארצו. יוצא אפוא שאבימלך היה גוי הגון, אחד מגדולי הדור כפי שרש"י מגדיר אותו, ועל כן הוזמן למשתה הגדול שעשה אברהם ביום היגמל את יצחק, ואילו פרעה לא זכה להיות בין המוזמנים בגין מדרגתו השפלה ביותר.

והנה למרות השבחים שאמרנו על אבימלך, אברהם אבינו לא גילה לאבימלך ששרה היא אשתו. ולמה? כפי שאמרנו: "רַק אֵין יִרְאֵת ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה וְהָרְגוֹנִי עַל דְּבַר אֲשֶׁתִּי" (שם יא) אומנם אבימלך נמנה עם 'גדולי הדור' ואף פעל בתום לב לפי טענתו, הוא מנומס, תרבותי ואדיב מאוד אולם יחד עם זאת הוא עלול להרוג בשביל תאוות אישה. וכל כך למה? כי אין יראת אלוקים במקום הזה; אם אין יראת שמים כל הנימוסים והנהגות טובות אינם שווים מאומה. אין שום ערובה שנימוסים אלו יצליחו לרסן את יצרו של האדם. למעשה הדור הקודם היו עדים לעם בעל תרבות ונימוסים שחוללו זוועות לעם היהודי. ועל כן אברהם נאלץ להסתיר מהם את העובדה ששרה אשתו. אומנם יש לפלישתים חוקים חמורים: אסור להם חלילה לקחת אשת איש, ולכן שואלים את אברהם מה הקרבה בניהם; אם אברהם היה מגלה את האמת היו הורגים אותו והיא כבר לא אשת איש אלא אלמנה ואלמנה מותרת. נמצא שאפשר להיות 'גדול הדור' ובד בבד להיות רוצח ואפילו גזלן, שכן אברהם הוכיח את אבימלך על אודות באר מים שגזלו עבדיו, ומה תגובתו של אבימלך? "לֹא יָדַעְתִּי מִי עָשָׂה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְגַם אֶתָּה לֹא הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי לֹא שִׁמְעֵתִי בְּלִילֵי הַיּוֹם" (שם כא, כו).

שלמה המלך אומר: "בִּשְׁלֹם מִקְשֵׁיב עַל דְּבַר שִׁקָּר כָּל מִשְׁרָתָיו רִשְׁעִים" (משלי כט, יב) "כאשר המושל מקשיב דבר שקר ומקבל דברי שקר אז כל משרתיו מתהפכים לרשעים כי למען ימצאו חן בעיניו מספרים לו שקרים וחוטאים בנפשותם" (מצודת דוד) דייקו חז"ל: אם המושל המקשיב דברי שקר - משרתיו רשעים, הרי שהמושל המקשיב דברי אמת משרתיו צדיקים. נמצא שאם עבדי אבימלך גזלנים ממילא גם אבימלך גזלן.

חז"ל אמרו: "חכמה בגויים תאמין, תורה בגויים אל תאמין" החכמה יכולה להישאר מופשטת ולא משפיעה על מידות האדם החכם. לעומת זאת התורה מורה לאדם את הדרך ומעצבת את אישיותו. לומדים מסוגיה זו יסוד גדול: אדם יכול להיות בעל חכמה מיוחדת בעל מעמד גדול ואפילו בעל נימוסים ודרך ארץ אולם אם אינו טורח לרכוש ולפתח בעצמו יראת שמים עלול להגיע למעשים שפלים עד כדי רצח וגזל.

שבת שלום יצחק חלבה

לעילוי נשמת אאמנו"ר אברהם (אלברטו) בן מרים חלבה, יוסף הכהן בן קלרה, מרשין בן ברנרדו, אליהו בן עישה, חיים יוסף בן שרה, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, דוד חי בן יפה, שלמה בן כזאלה, שלום בן שמחה, דוד הרש בן לאה, ויצמן מור בן גורג'יה, בנימין בן נדרה, שמחה דניאל בן שמואל ושרה מרת אמי אולגה בת קלרה, רחל בת יעקב רודובצקי, יחזיקת בת שרה, תמר בת שרה, יפה ענת בת מרים ת.נ.צ.ב.ה.

המעוניין לקבל כל שבוע את העלון בדואר אלקטרוני ניתן לשלוח בקשה למייל: jalabe2013@gmail.com ללא תשלום לזכיוי הרבים

השיחה נערכה על פי הבנתו של העורך. כל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד

עֵלֹן בְּנִגִּינוֹת מוֹמֹר שִׁיר

בס"ד

כניסת שבת 4:09
יציאת שבת 5:22

הוצאה לאור:
יצחק חלבה 052-6025436

גיליון מס' 1035 יז' מרחשוון תשפ"ו

וִירָא

רַעֲיוֹנוֹת עַל הַפְּרָשָׁה עַל פִּי תוֹרָתוֹ שֶׁל הָרֵב אַבְיגְדוֹר נִבְנֶעֱלִי שְׁלִיט"א

לאחר שהקב"ה פקד את שרה כאשר הבטיח ויצחק נולד, אברהם אבינו מל את בנו בן שמונה ימים. "וַיִּגְדֹּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל וַיַּעֲשֶׂה אֲבָרָהָם מִשְׁתָּה גְּדוֹלָה בַּיּוֹם הַגָּמֹל אֶת יִצְחָק" (בראשית כא, ח) מה פשר הביטוי 'משתה גדול'? מסביר רש"י: "שהיו שם גדולי הדור, שם ועבר ואבימלך" (רש"י שם) שואל מו"ר הרב נבנצל שליט"א: בשלמא שם ועבר, שהיו נביאים וראשי ישיבות, מובן שהכתוב מכנה אותם 'גדולים', דהיינו גדולי הדור כדברי רש"י; אך לא ברור בגין מה זכה אבימלך להימנות בין מוזמני משתה אברהם, ועוד להפוך בנוכחותו את המשתה ל'גדול'. אם הסיבה היא מפני שאברהם ניהל משא ומתן אתו, הרי שגם עם פרעה ניהל אברהם משא ומתן ואעפ"כ לא הוזמן לאותו משתה.

אומר הרב: אפשר היה לתרץ שפרעה היה בחו"ל ואילו אבימלך היה בגרר בתוך גבולות ארץ ישראל קרוב יותר לאברהם אבינו. אבל סביר להניח שלא המרחק הוא הגורם להזמנתו של אבימלך ואי הזמנתו של פרעה, אלא ההבדל בין מדרגת כל אחד מהם. הבדל זה ניכר ובוולט ומודגש במספר מקומות בפרשה: ראשית, שניהם - גם פרעה וגם אבימלך לקחו את שרה, ובכל זאת הקב"ה מדבר עם אבימלך ולא עם פרעה. כשפרעה לקח את שרה כתוב: "וַיִּנָּצֵעַ ה' אֶת פְּרֹעֶה נִצְעִים גְּדֹלִים וְאֶת בֵּיתוֹ עַל דְּבַר שְׂרֵי אִשְׁתִּי אֲבָרָם" (שם יב, יז) אולם אין הקב"ה מדבר עם פרעה כלל. לעומת זאת כשאבימלך לקח את שרה הקב"ה מכה גם אותו: "כִּי עָצַר עָצַר ה' בְּעַד כָּל רֵוֶחַ לְבַיִת אֲבִימֶלֶךְ עַל דְּבַר שְׂרָה אִשְׁתִּי אֲבָרָהָם" (שם כ, יח) אולם יחד עם זאת הקב"ה מתגלה אליו בחלום: "וַיֹּכַח ה' אֶל אֲבִימֶלֶךְ בְּחֻלּוֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה בֵּית עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לְקָוָתָהּ וְהִוא בְּעַלְתָּ בְּעַל" (שם ג) אומנם ה'מנחת שי' כותב שמדברי הזהר הקדוש נראה שלא היתה התגלות אלא של כוחות הטומאה, אך מכל מקום זכה אבימלך להתגלות כל שהיא בעוד שלפרעה לא היתה התגלות - רק נגעים.

בנוסף לכך התנהל ויכוח בין ה' לאבימלך. אבימלך טען: "הֲגַזִּי גַם צְהִיךְ תַּהְרֶגֶּה הֲלֹא הוּא אָמַר לִי אֲזוּתִי הוּא וְהִיא גַם הוּא אֲמָרָה אֲזוּי הוּא בֵּתָם לְבָבִי וּבְנִיקִין כִּפִּי עֲשִׂיתִי זֹאת" (שם ד-ה) והקב"ה משיב: "גַּם אֲנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי בֵּתָם לְבָבְךָ עֲשִׂיתָ זֹאת וְאֲזוּשָׁךְ גַּם אֲנֹכִי אוֹתָהּ מוֹזְטֹו לִי עַל כֵּן לֹא נִתְתִּיךָ לְנֶעֱעַ אֵלֶיהָ" (שם י) "אמת שלא דמית מתחילה לחטוא, אבל ניקיון כפיים אין כאן" (רש"י שם) הרי לנו הבדל מהותי: פרעה מקבל מכות אולם ללא הסברים, ואילו אבימלך זוכה שהקב"ה מדבר אליו ומצדיק חלק מטענותיו.

הבדל נוסף מהותי אנו מוצאים בהתייחסותו של אברהם אבינו לשאלת אבימלך ולשאלת פרעה. כשפרעה קורא לאברהם ושואל בכעס: "מָה זֹאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אֲשֶׁתְּךָ הוּא לְמָה אֲמַרְתָּ אֲזוּתִי הוּא וְאֶקְזָז אֶתָּה לִי לְאִשָּׁה" (שם יב, יח-יט) אברהם אבינו אינו טורח לענות ופרעה ממשיך ואומר "וְעַתָּה הִנֵּה אֲשֶׁתְּךָ קָזָז וְכָךְ" (שם) ואכן אברהם חוזר לארץ.

והנה כשאבימלך שואל "מָה רָאִיתָ כִּי עָשִׂיתָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה" (שם כ, י) אברהם עונה: "כִּי אֲמַרְתִּי רַק אֵין יִרְאֵת ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה וְהָרְגוֹנִי עַל דְּבַר אֲשֶׁתִּי וְגַם אֶתָּה אֲזוּתִי בֵּית